Németh Attila

200 éves az Akadémia

- Szemelvények a magyaróvári agrár-felsőoktatás 200 évéből -

Európa első agrár-felsőoktatási intézménye

Prológus

A Széchenyi István Egyetem Mezőgazdaság- és Élelmiszertudományi Karának jogelődjét 1818-ban alapították Magyaróváron. Európa – és talán a világ – első, folyamatosan működő agrár-felsőoktatási tanintézetének létrehozása *Albert Kázmér szász-tescheni herceg* és *denglázi Wittmann Antal lovag* nevéhez fűződik. A jogelőd *Magyaróvári Gazdasági Felsőbb Magántanintézet* (1818-1850) elsősorban a herceg hatalmas – a mai Magyarország, Ausztria, Lengyelország, Csehország, Szlovákia és Horvátország területére is kiterjedő – birtokai számára képzett kiváló elméleti és gyakorlati tudással felvértezett mezőgazdászokat. Az iskola elnevezése ellenére minden tanulni vágyó fiatal előtt nyitva állt, ráadásul különböző hercegi ösztöndíjak létesítésével támogatták a szegényebb sorból származó, de tehetséges fiatalok képzését.

A vár első ismert ábrázolása a tanintézet megnyitását követően (Forrás: Szaló István)

Az alapítása és annak előzményei

A tanintézet történeti előzményei egészen az 1700-as évek közepéig nyúlnak vissza. A török dúlást és a kuruc-labanc villongásokat követően tartós béke köszöntött be a korabeli kisváros, Magyaróvárra

életében is, *„mely szerencsés fekvésénél fogva csakhamar kiheverte az előbbi veszteségeket és gyors virágzásnak indult”*. A földrajzi adottságok – Bécs és Pozsony közelsége – és az ezekkel járó gazdasági előnyök kihasználása mellett a pozitív folyamatokat nagyban elősegítette az uralkodó Habsburg-családon belüli viszonyok szokványostól eltérő formálódása.

Egyrészt a dinasztia utolsó egyenesági férfi leszármazottja, III. Károly halálával a *pragmatica sanctio* értelmében lehetségessé vált, hogy elsőszülött leánygyermeke, Mária Terézia örökölhesse a trónt. A királynőnek Lotaringiai Ferenccel kötött házasságából tizenhat gyermeke született, közülük egyedül kedvenc lányának, *Mária Krisztina* főhercegnőnek engedélyezte a *„szerelmi házasságot”*. A mesébe illő nász 1766-ban köttetett a lengyel király fiával, Albert Kázmérral. A szerelem mellett a jólét biztosítása is elsődleges volt az örömanyának. A fiatal pár a már említett kiterjedésű, európai viszonylatban is hatalmas birtokot, a magyaróvári uradalmat és annak jövedelmeit kapta meg nászajándékul.

Albert Kázmér szász-tescheni herceg (1738-1822), a felvilágosodás tudomány- és művészetpártoló mecénása

A szászországi Moritzburgban született hercegről kevesen tudják, hogy 15 éven keresztül a Magyar Királyság kormányzójaként sokat tett hazánkért. Az ország ügyeit a pozsonyi várból irányította egészen 1780-ig, amikor Németalföld helytartójává nevezték ki (Brüsszelben építette fel a laekeni kastélyt, a belga királyi család mai otthonát). Bécsi főhercegi palotájában helyezte el híres gyűjteményét, amely az egyik első szabadon látogatható főnemesi tárlat lett többek között Leonardo, Michelangelo, Raffaello, Rubens, Rembrandt és Dürer alkotásaival. A világ legnagyobb grafikai műgyűjteménye a róla elnevezett Albertina múzeumban ma is megtekinthető.

Albert Kázmér szász-tescheni herceg (Forrás: Österreichische Nationalbibliothek)

A fényűzés helyett a jóra és az értékteremtésre irányuló törekvése főként a tudomány- és művészetpártolásban mutatkozott meg. Ehhez uradalmainak, iparüzemeinek és egyéb érdekeltségeinek szilárd vezetése hatalmas anyagi erőforrás alapját adta. Birtokainak főkormányzója, Wittmann Antal tisztában volt azzal, hogy az önmagukban is hatalmas birtoktestek gazdálkodása csak egy jól képzett vezetői réteggel fejleszthetők, amely akkoriban nem állt rendelkezésre. Hosszas előkészítés után javaslatára hozta létre a herceg – az alapítás és a későbbi fenntartás összes költségét vállalva – a magyaróvári tanintézetet a *„Magyar Nemzet iránt érzett hajlamunk és szeretetünk tanúsításául … a közjó és különösen nemesszívű magyar nemzet iránti vonzódása bizonyítékául … örök időkre”*.

Denglázi Wittmann Antal lovag (1771-1842), a reformkor tudós mezőgazdásza

A felső-ausztriai származású Wittmann Antal személyisége tökéletesen ötvözte az innovatív gyakorlati szakember és a folyton újabbra-jobbra törekvő kutató-fejlesztő tudós karakterét. Munkássága úttörő jellegű volt a mezőgazdaság több ágában is, bármihez fogott, zsenialitása mindenben megnyilvánult. Fejlesztései a kontinens minden sarkából vonzották az érdeklődőket, legyen szó a világ egyik első öntözéssel egybekapcsolt műréttelepéről, vagy a belterjes állattartási technológia évtizedes szakmai vitákat lezáró legújabb módszereiről. A hatékonyság és gazdaságosság révén emellett többszörösére emelte a vezetése alatt állt birtokok jövedelmét.

A Magyaróvárt folyamatos kiöntéseivel veszélyeztető Lajta szabályozásával, a környék mocsaras területeinek lecsapolásával és rendezésével nagy kiterjedésű területeket tett élhetőbbé – lakhatóvá és művelhetővé. A város tüdejét, a róla elnevezett parkot szintén az ő tervei és felügyelete mellett telepítették. A javaslatára alapított és általa megszervezett tanintézet széleskörűen képzett, modern ismeretekkel rendelkező hallgatói később munkatársaivá váltak és közösen fejlesztették nemcsak hazánk, hanem Közép-Európa agráriumát.

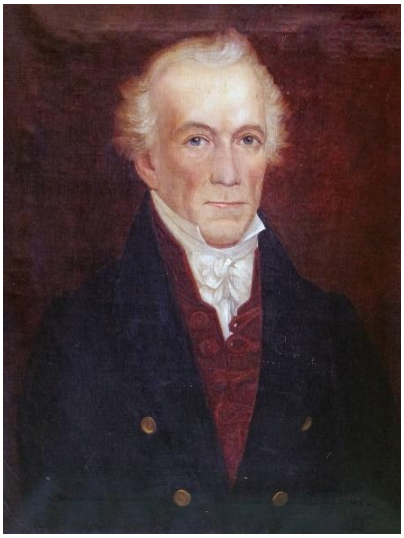

Denglázi Wittmann Antal lovag (Forrás: SZE MÉK)

Az alapítók öröksége: a királyjelöltségtől és a Nobel-díjig

Albert Kázmér örökösei és a magyaróvári uradalom későbbi tulajdonosai között a Habsburg-család legkiválóbb hadvezéreit találjuk: *Károly főherceg, „az asperni győző”*; *Albert főherceg*, tábornagy; *Frigyes főherceg*, az Osztrák–Magyar Monarchia haderejének főparancsnoka. A tescheni ág utolsó képviselője volt a felsőházi tag *Albert Ferenc főherceg*, akit a két világháború között bizonyos politikai csoportok V. Béla néven királyjelöltjüknek tartottak. Alma Materünk egykori hallgatójaként diplomaszerzéséről a világ egyik legjelentősebb lapja, a The New York Times is beszámolt.

Wittmann Antal természettudományos érdeklődését öröklő utódai szintén kiemelkedő életpályákat futottak be, generációk óta meghatározó szereplői a tudományos életnek. Unokája, *Bauer Sándor* a bécsi tudományos akadémia tagja, az ottani Műegyetem megszervezője, a kémiai fakultás dékánja, majd az egyetem rektora lett. Az ő unokája (Wittmann ükunokája) volt *Erwin Schrödinger*, a kvantummechanika egyik atyja. Albert Einstein személyes jóbarátja 1933-ban kapott fizikai Nobel-díjat Dirac-kal *„az atomelmélet új hatékony formáinak felfedezéséért”*.

Életutak a két akadémia metszéspontjában

Reformerek: Wittmann és Széchenyi

A Magyar Tudományos Akadémia létrehozásánál játszott kulcsszerepe mellett *Széchenyi Istvánnak* elévülhetetlen érdemeként tartják számon az Országos Magyar Gazdasági Egyesület (OMGE) alapjainak lefektetését is. Az 1827-től Pályafutási Társaság, majd Állattenyésztő Társaság nevet viselő szervezetnek a magyaróvári akadémia jogelődjét megalapító reformkori tudós mezőgazdász, *Wittmann Antal* – karöltve Széchenyivel – szintén egyik letéteményese volt. A kor- és eszmetársak haladó gondolkodásukkal és modernizációs törekvéseikkel jelentős mértékben emelték a honi gazdálkodás színvonalát, az OMGE pedig az egyik legfontosabb szereplője lett a magyar mezőgazdaság szolgálatának és fejlesztésének.

A gróf Széchenyi Istvánról készült festményt – gróf Almássy Manó rajza után – Sterio Károly festette. A kép eredetije a Magyar Tudományos Akadémia Széchenyi-múzeumában található

A két akadémia – Utak Magyaróvárról a Széchenyi térre

Wittmann és Széchenyi gróf reformkorszakát követően szintén kapcsokat jelentettek azok a neves akadémikus személyiségek – egykori magyaróvári hallgatók, kutatók és tanárok –, akiknek jóvoltából a jószágkormányzó erőfeszítéseinek köszönhetően kapuit 1818 őszén megnyitó Magyaróvári Gazdasági Felsőbb Magántanintézet, majd Akadémia, és a hét évvel utóbb „a legnagyobb magyar” által alapított Magyar Tudományos Akadémia 200 éves története egy-egy életút folytán újra és újra összekapcsolódott.

Minden egyes fiatal emberfőket nevelő intézmény sikerességének egyik fokmérője, hogy végzett nebulói mennyire állják meg helyüket az életben, elsajátított tudásukkal mekkora mértékben tudják szolgálni saját maguk, családjuk, illetve a nemzet boldogulását, fejlődését. Figyelembe véve a mindenkori nagy egyetemekhez képest viszonylagosan alacsony hallgatói létszámot és az egy tudományterületen folyó képzést, a hazai tudományos élet „csúcsát” megtestesítő MTA tagságot meglepően nagy számban nyerték el a magyaróvári intézmény egykori hallgatói.

A Széchenyi István Egyetem Mezőgazdaság- és Élelmiszertudományi Kar jogelődjeinek hallgatói közül összesen tizenhat óvári gazdászt választott a tudományos testület tagjai közé, a néhai kutatók és tanárok közül pedig tizenegyen kapták meg a kitüntető akadémikus címet. Rajtuk kívül még számos MTA tag rendelkezik vagy rendelkezett kötődéssel Mosonmagyaróvárhoz, az intézményhez.

Az MTA jelenleg két mosonmagyaróvári rendes taggal rendelkezik. *Prof. Dr. Neményi Miklós* egykori intézetigazgatót és rektorhelyettest, az Európai Agrárműszaki Bizottság alelnökét 2010-ben levelező, 2016-ban rendes tagjává választotta a testület. *Prof. Dr. Dr. h. c. Schmidt János*, a gazdasági állatok takarmányozásával foglalkozó tudományág kiemelkedő alakja, volt rektorhelyettes és dékán 2001-ben került az MTA levelező, 2007-ben a rendes tagjai közé.

Széchenyi István szobra (Engel József, 1880) a róla elnevezett téren,
a Magyar Tudományos Akadémia székháza előtt (Fotó: Klösz György)

Széchenyiek Magyaróváron

Moson vármegye egykori országgyűlési követe, Széchenyi István gróf nagybirtokos reformpolitikusként nem csak az MTA alapításában, hanem már a felállított Akadémia igazgatósági, majd tiszteletbeli tagjaként, illetve „másodelölülőjeként", azaz alelnökeként, annak működtetéséből is kivette részét. A Széchenyi-család rajta kívül még három tagot adott a magyar tudományos élet legfelsőbb szervének, közülük ketten Magyaróvárott hallgatták az agrártudományokat. Érdekesség, hogy mindketten az 1890 őszén beiratkozott évfolyam tagjai voltak.

Az 1892-ben diplomát szerző *Széchenyi Bertalan gróf* (1866-1943) birtokain a gazdálkodásnak, 1893 és 1943 között pedig Magyarország ügyeinek volt egyik irányítója. Felsősegesdi birtokát az egyik legkiválóbb magyar gazdasággá fejlesztette. Vezető hazai politikusként a Főrendiház jegyzője és alelnöke volt, majd ellátta a Felsőház alelnöki és elnöki tisztségét. A Magyar Tudományos Akadémia 1933. május 19-én választotta igazgatósági tagjai közé. Akadémiai tagsága mellett a Széchenyi Tudományos Társaság elnöke és a Magyar Nemzeti Múzeum tiszteletbeli tanácsának volt tagja. Aktív közéleti életet élt, 1923-25 között betöltötte az Országos Erdészeti Egyesület elnöki posztját is. Jogi végzettségének köszönhetően megválasztották a Királyi és Országos Legfőbb Fegyelmi Bíróság tagjának is.

A Széchenyi Bertalanhoz hasonlóan császári és királyi kamarási címet viselő *gróf Széchényi Emil* (1865-1932) óvári gazdász, koronaőr, 1920. május 6-án lett az MTA igazgatósági tagja. Amíg Bertalan gróf inkább csak a politikai, addig ő a gazdasági életben is kamatoztatta tudását. Ellátta a Magyar Általános Bizalmi Bank Rt. és a Hansági Tőzegipari Rt. igazgatóságának elnöki tisztségét, emellett az Első Magyar Általános Biztosító Társaság alelnöke és a Pest Megyei Kereskedelmi Bank igazgatósági tagja volt. Széchényi Emil szintén részt vett hazánk ügyeinek irányításában: a Főrendiház örökös, majd haláláig a Felsőház tagja volt, 1902-05 között Sopron vármegye főispánja, majd pártonkívüli programmal Sopron, 1911-től nemzeti munkapárti programmal Esztergom országgyűlési képviselőjeként működött. Megjegyzendő, hogy 1922-től ellátta a Magyar Vöröskereszt elnöki tisztségét is.

Érdekesség, hogy a kiterjedt birtokokkal rendelkező grófi família több prominens tagja is az óvári intézményben folytatta tanulmányait. *Gróf Széchenyi György* elsőként 1851-ben, *László* pedig 1852-ben lépte át a Vár kapuját. A két testvér az Országos Széchényi Könyvtár és a Magyar Nemzeti Múzeum alapjait lerakó Széchényi Ferenc grófnak, a „leghívebb magyar" Széchenyi István édesapjának dédunokái voltak, unokaöccsük a már említett Széchenyi Bertalan akadémikus. Az évfolyamtárs Széchényi Emil édesapja, Széchényi Pál, az MTA alapító István unokaöccse volt. Széchényi Pál komoly politikai pályát futott be, Tisza Kálmán kormányában közel hét évig a Földmívelés-, Ipar- és Kereskedelemügyi Minisztérium első számú embere volt.

Széchenyi György, László és Bertalan, illetve Széchényi Emil grófok mellett – életútjukat és családi viszonyaikat nem részletezve – Magyaróvárott sajátította el még a gazdálkodás tudományát (beiratkozásuk sorrendjében): Széchenyi István (1893), Domokos (1896), János (1917), Lajos (1920), Móric (1931) és János (1942) grófok.

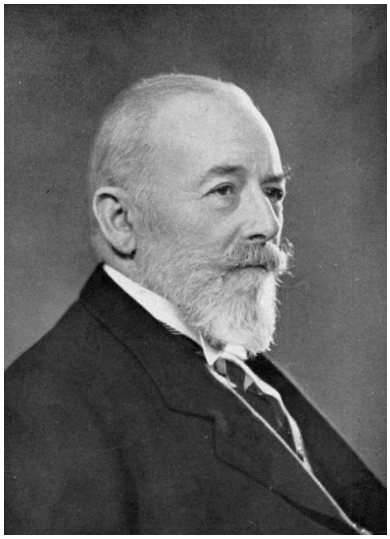

Széchenyi Bertalan gróf (Forrás: SZE MÉK)

Magántanintézetből a Habsburg Birodalom egyetlen agrár-felsőoktatási intézményéig

Az első forradalmi hullám - 1848/49

A magántanintézeti korszakot az 1848-49-es forradalom és szabadságharc zárja, amelyben fontos részt vállaltak az intézmény hallgatói is. Előzményét az egyre erősödő reformmozgalom jelentette, amelynek helyi vetületeként 1847-ben közfelkiáltással választották meg gróf Széchenyi Istvánt Moson vármegye országgyűlési követének. Megbízólevele átvételekor a gazdász ifjúság fáklyás felvonulással köszöntötte az új képviselőt. A pár hónap múlva kitörő európai forradalmak szikrái hamar elérték a Habsburg Birodalmat. A március 13-án kirobbant bécsi eseményekbe már a magyaróvári hallgatók is

bekapcsolódtak. *Haberlandt Frigyes* elsőéves hallgató (később egyetemi oktató) vezetésével egy kiáltványt fogalmaztak meg *„Bécs diákjaihoz, a szabadság élharcosaihoz …”*. A gazdászhallgatókból álló kis hadcsapattal Bécsben termettek és csatlakoztak a helyi egyetemi polgársághoz.

Mellettük a már végzett hallgatók is kivették részüket a forradalmi cselekményekben. *Zeyk Domokos* óvári gazdász honvédszázados Bem József hadsegédje volt, a fehéregyházi (segesvári) ütközetben halt hősi halált, alakját Jókai Mór is megörökítette. *Báró Mednyánszky László* honvédőrnagy Lipótvár erődítési igazgatójaként jelentős érdemeket ért el a harcokban. A szabadságharc bukása után társával együtt a Haynau nevéhez kötött megtorlás első vértanúivá váltak, a pozsonyi Szamárhegyen akasztották fel őket.

Haberlendt Frigyes (Forrás: SZE MÉK)

Agrárius peregrinusok - Egy kisváros nemzetköziesedése

Az oktatás a forradalomban részt vevő hallgatóság és a szabadságharc következményei miatt csak 1850-ben indult újra. A magántanintézet néhány évtized alatt magas presztízst vívott ki magának, ennek és kiemelt stratégiai szerepének köszönhetően az intézmény *Magyaróvári Császári és Királyi Gazdasági Felsőbb Tanintézet* (1850-1869) néven minisztériumi kezelés alá került. Magyaróvár így a 35 milliós Habsburg Birodalom egyetlen agrár-felsőoktatási tanintézeteként működött, kihatva egész Közép-Európa mezőgazdaságára és annak fejlődésére.

A kiegyezést követően *Magyaróvári Magyar Királyi Gazdasági Felsőbb Tanintézet* (1869-1874) elnevezéssel funkcionált az iskola. A nagyszámú külföldi hallgató okán az oktatás párhuzamosan két évfolyamon, egy magyar és egy német nyelvű tanszakon folyt. Nemzetközi elismertségét jelezte, hogy Európa szinte minden országából – Franciaországtól kezdve az egykori német és osztrák tartományokon át egészen Törökországgal bezárólag – a kontinens minden sarkából érkeztek hallgatók Magyaróvárra. Az ELTE és az MTA egyik közös kiadványa szerint a külhoni tanulók számát tekintve a magyar egyetemek között a magyaróvári intézmény az előkelő harmadik helyen áll az 1635 és 1919 közötti időszakot felölelő listán. Az 1818-ban indult és egy tudományterületet lefedő képzés, a többi egyetemhez képest hallgatói létszámát tekintve kicsi, családias hangulatú óvári tanintézetet csak olyan intézmények előzték meg például, mint a lista első helyén álló, 1635-ös alapítású, több fakultással is rendelkező Nagyszombati Egyetem – a mai ELTE jogelődje.

Az unikális Hitschmann-féle gyűjtemény múltja és jelene

Egykori hallgatóinkról – a hazai felsőoktatásban párját ritkító módon – már a fotográfia történetének kezdeteitől állnak rendelkezésünkre fényképek. A közel 600 db felvételt – amely olyan egyedülálló fotót is tartalmaz, mint a tanulmányait az intézmény alapításának évében, 1818-ban kezdő *Veszely László* időskori fényképe – Hitschmann Hugó gyűjtötte és rendezte össze három hatalmas albumba 1864 környékén.

Hitschmann Hugó (1838-1904) – egykori óvári gazdász és tanár, az osztrák mezőgazdasági szaksajtó megteremtője – írta az első *„történelminek"* tekinthető, az Alma Mater néhai professzorait és hallgatóit összesítő visszatekintést. Hiánypótló művében feldolgozta az 1818 és 1864 közötti időszak közel 2000 hallgatójáról rendelkezésre álló adatokat. Kezdeményezésére fényképgyűjtés is elindult a gazdászok között, egyfajta *„korabeli facebookot"* létrehozva. Könyvéhez tartozik az a három hatalmas bőrkötéses-veretes unikális album, amelyek a korabeli fotókat rejtik. Az ötletgazda kezdeményezése páratlan volt a maga idejében, mivel akkoriban még egyáltalán nem volt elterjedt a fotótechnológia, illetve nem készítettek iskolai tablókat sem. Ismereteink szerint egyedülálló, hogy egy oktatási intézmény ilyen, vagy ehhez hasonló jellegű kollekcióval rendelkezzen. A korabeli hallgatók Európa számos országából érkeztek Magyaróvárra, így több fénykép a kontinens távoli és elsők között alapított fotóműtermeiből került hozzánk.

Hitschmann Hugó (Forrás: SZE MÉK)

A négy bécsi rektor - az osztrák agrárfőiskola megalapítása

Óvár magyar minisztériumi kezelés alá kerülésével a Lajtán túli osztrák szakoktatásnak is szüksége volt egy kifejezetten felsőfokú képzést nyújtó agrár-szakoktatási intézményre. Így 1872-ben a magyaróvári Alma Materből vált ki a bécsi mezőgazdasági főiskola. Alapításakor óvári oktatók adták tanári karának gerincét. Az Universität für Bodenkultur (röviden BOKU – vagy nemzetközi nevén University of Natural Resources and Life Sciences, Vienna) a mai napig anyaintézményeként tartja számon egyetemi karunkat. Az osztrák mezőgazdasági felsőoktatás számára Óvár négy hírneves rektort is adott. Köztük a szója európai meghonosítóját, *Haberlandt Frigyest*, illtetve *Hecke Vencelt*, az európai agrár-közgazdaságtan egyik kiválóságát. Mindketten hallgatói és oktatói voltak a magyaróvári tanintézetnek. Egykori óvári tanárként *Schwackhöfer Ferenc* szintén betöltötte ezt a tisztséget, jelenleg az ő nevét viseli Ausztria első számú biotechnológiai és élelmiszeripari díja és a bécsi egyetem egyik épületkomplexuma. *Sedlmayr Ernő,* az Osztrák-Magyar Monarchia egyik legkiválóbb mezőgazdásza volt az utolsó óvári gazdász, aki viselte a bécsi rektori láncot.

„A fénykorszak”

Az „Óvári Nagy Tanári Kar”

Az időközben alapított hasonló magyar tanintézetek mellett (Keszthely – 1865-ös újraalapítás; Debrecen – 1868; Kolozsvár – 1869, majd Kassa – 1875) elsőként emelték akadémiai rangra a magyaróvári kar jogelődjét 1874-ben. Hivatalos elnevezése *Magyaróvári Magyar Királyi Gazdasági Akadémia* (1874-1942) lett, amely Magyarország egyetlen agrár-felsőoktatási tanintézete volt egészen 1906-ig.

A *„Fénykorszak”* kifejezés összeforrt az előző századforduló környékén kialakult professzori közösséggel, az ún. *Óvári Nagy Tanári Karral*. Megalapozása *Masch Antal* akadémiai igazgató tevékenységéhez kötődik, működésének kibontakozása pedig az 1884-ben kinevezett Balás Árpád nevéhez fűződik. Tagjai nemzetközileg elismert tudósok, egy-egy tudományterület hazai úttörői, megalapozói voltak, akik révén Európa legjobb agráregyetemei között tartották számon a magyaróvári Alma Matert.

Balás Árpád saját tudományos karrierjét háttérbe szorítva szervezte és irányította a korabeli tanári kart, törekedve az oktatás és a kutatás legjobb feltételrendszerének megteremtésére. Igazgatósága alatt került vezető beosztásba szinte valamennyi később legendássá vált oktató. Elévülhetetlen érdemeket szerzett a Magyar Mezőgazdasági Múzeum létrehozásában, amelynek első igazgatója lett.

Balás Árpád (Forrás: SZE MÉK)

Cselkó István, a hazai takarmányozástan úttörője, a korszerű takarmányozás hazai meghonosítója volt. A magyar mezőgazdasági szakirodalom egyik megteremtőjeként magyar nyelven ő írta az első tudományos igényű szarvasmarha-tenyésztési szakkönyvet. Munkássága előtt tisztelegve az Állatorvostudományi Egyetem jogelődje díszdoktorává avatta.

Cserháti Sándor személyében a hazai növénytermesztés, -nemesítés úttörőjét, a magyarországi tudományos növénytermesztés megalapozóját, az Országos Növénytermelési Kísérleti Állomás és az Országos Növénynemesítő Intézet létrehozóját, előbbi igazgatóját tisztelhetjük. A tudományágak szinte minden területén maradandót alkotott.

Deininger Imre hozta létre Magyarország első Vetőmagvizsgáló Állomását, ma őt tekintjük a hazai vetőmag-vizsgálati és a régészeti növénytani kutatások megalapítójának. Később a keszthelyi gazdasági tanintézet igazgatója, majd a gödöllői koronauradalom jószágigazgatója volt.

A korszerű hazai agrárgazdaságtan megalapozójának *Hensch Árpád* professzort, az Akadémia későbbi igazgatóját tartjuk. Óvári korszaka alatt írt munkái jórészt az üzemtan és üzemszervezés problémáit elemezték, hírnevét is ezen tudományterületek művelésével alapozta meg.

Kosutány Tamás agrokémikus volt az első, akit az MTA közvetlenül Magyaróvárról választott a tagjai közé. A magyar élelmiszertudomány kimagasló alakja a helyi Vegykísérleti Állomás vezetője is volt, majd az Országos Kémiai Intézet igazgatójává nevezték ki, a Műegyetem meghívott előadójaként is tevékenykedett.

Az utódok visszaemlékezéseikben a tudományos életben elért eredményei alapján *Linhart Györgyöt*, a Növényélet- és kórtani Állomás alapítóját és vezetőjét emelik ki a tanári karból. A fitopatológia Európa szerte híres szaktekintélyét ma a hazai tudományos növénykórtan és növényvédelem megalapozójaként tartjuk számon.

A juhtenyésztés szaktekintélyeként tartjuk számon *Rodiczky Jenőt*, a francia Becsületrend tulajdonosát. Az akadémiai tangazdaság kelet-fríz nyáját ő alakította ki, amelyben az egyik anyajuh világrekordot állított fel tejtermelésével. Nevéhez fűződik az Országos Gyapjúminősítő Intézet alapítása is.

Az egykori műegyetemi tanszékvezető és keszthelyi igazgató, *id. Sporzon Pál* a mezőgazdasági üzemtan kiemelkedő művelője volt. Korának egyik legtermékenyebb szakírójaként írta meg a Gazdasági becsléstant, az első ilyen jellegű magyar nyelvű könyvet.

Thallmayer Viktor gépészmérnök, a műszaki tanszék és a Gépkísérleti Állomás – Európa második ilyen jellegű kutatóintézete – vezetőjeként tett szert hírnévre a tudományos életben. Több mezőgazdasági gépgyár szaktanácsadóját, az első magyar mezőgazdasági gépészeti szakkönyvek szerzőjét tisztelhetjük személyében.

A korszerű szarvasmarha-tenyésztés megalapozója, a világszerte elterjedt Bang-Ujhelyi eljárás kidolgozója volt *Ujhelyi Imre*. Nevéhez fűződik az Állatgyógyászati és a Tejkísérleti Állomások alapítása és vezetése. Schandl József akadémikus írta róla: "azt hogy állattenyésztésünk 10-15 év alatt behozta fél évszázados lemaradását, elsősorban Ujhelyi Imrének köszönhetjük."

A századforduló tanári kara (Forrás: SZE MÉK)

A hazai agrárkutatás bölcsője - Magyarország első mezőgazdasági kutatóintézetei

A századforduló időszakában az Akadémiánk mellett alapították meg az első hazai agrár-kutatóintézetek nagy részét, amelyek a mai magyar agrárkutatás igazi megindulását jelentették, így Magyaróvár *„a hazai mezőgazdasági tudományos kutatás bölcsőjévé”*, igazi fellegvárává vált. Az

európai viszonylatban is az elsők között alapított kutatóintézetek a következők voltak: *Gazdasági Eszköz- és Gépkísérleti Állomás* (1869), *Vegykísérleti Állomás* (1872), *Vetőmagvizsgáló és Növényélettani Állomás* (1878), *Országos Növénytermelési Kísérleti Állomás* (1891), *Állatgyógyászati Állomás* (1891), *Növényélettani és Kórtani Állomás* (1897), *Tejkísérleti Állomás* (1903), *Országos Növénynemesítő Intézet* (1909). Ezeken felül az Alma Materhez kapcsoltan 1840-től működött *Meteorológiai Állomás*, 1892-től *Gazdasági (Szak)tanácsadó Bizottság* is.

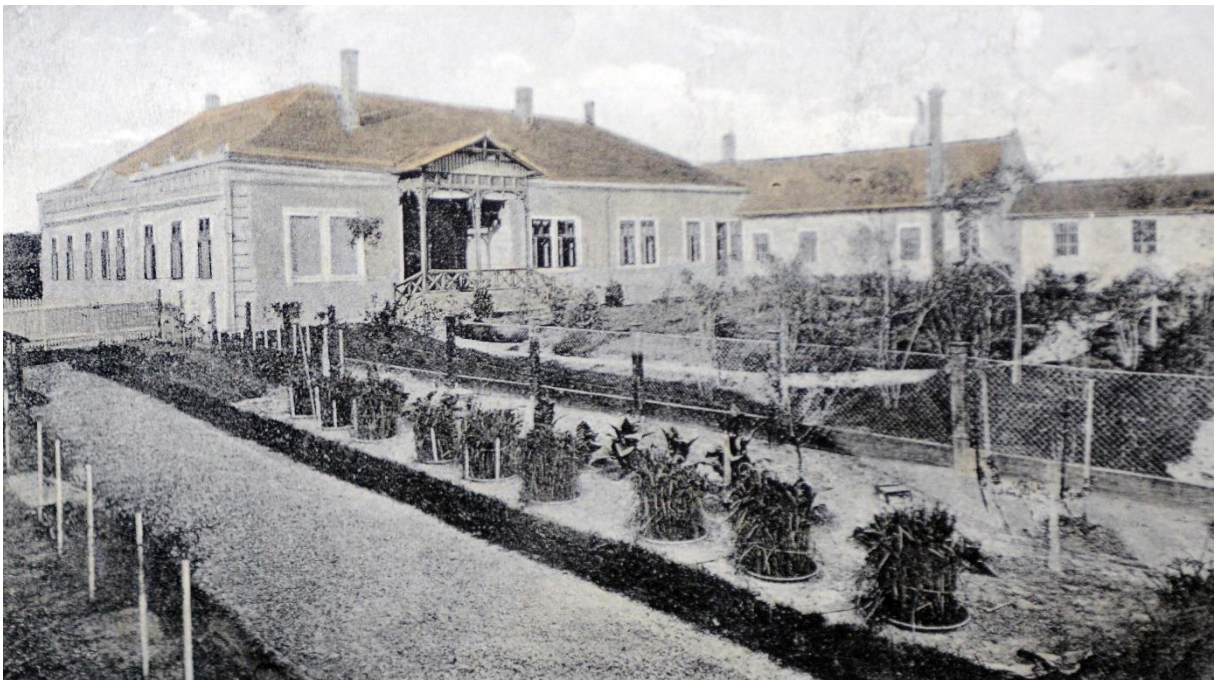

Az Országos Növénytermelési Kísérleti Állomás épületei

Az első posztgraduális képzés - műgyetemi mérnökök Magyaróváron

A magyar vízgazdálkodás és vízrendezés, illetve talajjavítás történetében mérföldkövet jelentett *Kvassay Jenő* e területeken kifejtett több mint négy évtizedes egyedülálló munkássága. Nem volt még 28 éves, mikor Trefort Ágostontól 1878-ban átvette kinevezését és feladatául kapta a hazai kultúrmérnöki szolgálat megszervezését. Az Országos Kultúrmérnöki Hivatal működéséhez biztosítani kellett a tevékenység ellátására alkalmas, megfelelő számú és képesítésű, speciális ismeretekkel rendelkező személyzetet. Ennek érdekében kultúrmérnökök a Műegyetemen végzett mérnökök lehettek, akik ismereteiket a magyaróvári Gazdasági Akadémián egészítették ki. Az Óvárott zajló első posztgraduális képzés egyedülálló volt a maga nemében, ahonnét olyan hallgatók kerültek ki mint a világ legelismertebb vízerő-hasznosítási szaktekintélyei közé tartozó *Mosonyi Emil* akadémikus.

Hazai és nemzetközi elismerések

A millenniumi kiállítás szervezése

1896-ban nagy pompával ünnepelték Magyarország ezeréves fennállását, amelynek keretében a budapesti Városligetben nagyszabású millenniumi kiállítást rendeztek. A Magyaróvári Magyar Királyi Gazdasági Akadémiát – elismerve a hazai agrárium területén elért eredményeit – az a megtiszteltetés érte, hogy Balás Árpád igazgató vezetésével oktatói tevékeny részeseivé váltak a mezőgazdasággal foglalkozó kiállításrész összeállításának. Érdekesség, hogy mellettük egykori hallgatóink is bekapcsolódtak a szervezésbe. *Rohrer Ferenc*, a magyaróvári főhercegi uradalom jószágkormányzója

tekintélyes értéket képviselő kiállítási tárgyakat bocsátott rendelkezésre, talán a legnagyobb felajánlás és a legjelentősebb hozzájárulás innét érkezett. *Paikert Alajos*, az Országos Magyar Gazdasági Egyesület titkára szintén elévülhetetlen érdemeket szerzett a szervezésben. A főkiállítás két részre, egy történelmi és egy jelenkori főcsoportra oszlott. A történelmi főcsoport épülete a magyar építőművészet és a magyarországi műemlékek legjellemzőbb stíluselemeit tükrözte. Az Alpár Ignác tervei alapján készült épületcsoport egyik egysége a Hunyadiak erdélyi vára több részének másolata volt, emiatt az egész épületet Vajdahunyad várának nevezték.

Szintén a millennium alkalmából jelent meg Balás Árpád szerkesztésében a magyarországi mezőgazdasági szakoktatási intézményekről készült grandiózus összeállítás. Az agrártörténeti alapműnek tekinthető kiadvány nemcsak az akadémiai, illetve a gazdasági tanintézeti képzést ismerteti intézményenként, hanem részletesen kitér az egyes földmívesiskolák működésére is.

A Magyar Mezőgazdasági Múzeum alapítása

A millenniumi kiállítás bezárása után a Földművelésügyi Minisztérium úgy döntött – többek között Balás Árpád és Paikert Alajos kezdeményezésére –, hogy a mezőgazdaságról szóló bemutató anyagot nem engedi megbontani, hanem megfelelő épület biztosítása után létrehozza a Magyar Mezőgazdasági Múzeumot a két említett úriember tevékeny közreműködésével. A minisztérium 1896 nyarán állította fel a *„múzeumelőkészítő-bizottságot”* Balás Árpád vezetésével, aki egyébként is a millenniumi kiállítás mezőgazdasági szakoktatási csoportjának volt az elnöke.

A Magyar Mezőgazdasági Múzeum otthonául szolgáló Vajdahunyad vára a budapesti Városligetben (Fotó: Felix König)

Balás időközben leköszönt magyaróvári igazgatói állásáról, azonban nyugdíjazása nem jelentette a tevékeny munkától való elszakadást. Darányi Ignác földművelésügyi miniszter 1897-ben nevezte ki a Magyar Mezőgazdasági Múzeum első igazgatójának, Paikert Alajos pedig a *„múzeum első őre”* (muzeológusa) lett. Méltán esett rájuk a választás, hiszen az előkészületi munkákat is Balás irányította, és alapos áttekintésük volt a múzeum anyagáról. Megbízatásuk átvétele után rövidesen megnyitották

a múzeumot a látogatók előtt. *„A múzeumban 21 kiállítás foglalkozott a hazai mezőgazdaság szinte minden területével és helyet biztosítottak időszaki kiállításoknak is. Balás Árpád személyesen irányította a múzeumi könyvtár létrehozását, mellyel az volt a célja, hogy itt legyen a hazai és külföldi mezőgazdasági szakirodalom gyűjtőhelye és központja."* – írta róla Pintér János. A múzeum ideiglenes jelleggel a fából készült Vajdahunyad várat kapta meg otthonául, amelyet egy költözést követően később újjáépítettek. A visszaköltözés óta a múzeum ebben a gyönyörű épületben található.

Balás Árpádot követően további három igazgatót is adott a magyaróvári akadémia a múzeum számára. *Saárossy-Kapeller Ferenc* és *Badics József* mellett a már említett Paikert Alajos is betöltötte ezt a posztot. Ő egyúttal a kairói Mezőgazdasági Múzeum létrehozója, a római Nemzetközi Mezőgazdasági Intézet szülőatyja is volt.

Sikerek a párizsi világkiállításokon és az olimpiai játékokon

Az intézmény nagy szerepet játszott a XIX. századi mezőgazdasági tudományos élet és kutatás fejlesztésében, amely számtalan esetben az ország határain kívülről is visszaigazolást nyert. A nemzetközi megbecsültséget támasztják alá a korabeli világkiállításokon elért kiváló eredmények is. Az első világkiállítást 1851-ben Londonban rendezték meg, amelyet az I. világháború kitöréséig még 13 követett. *„Az új találmányok, a fejlődést elősegítő konstrukciók bemutatását Albert herceg – Viktória királynő férje – kezdeményezte."* Sajnos nem rendelkezünk mindenre kiterjedő forrásokkal, de az bizonyos, hogy az első londoni kiállításnak már volt magyaróvári érintettsége. A negyedik, 1867-ben megrendezett párizsi világkiállításon az intézmény már Masch Antal igazgató irányításával szerepelt, ahol a nemzetközi zsűritől ezüstérmet kapott. Az 1873. évi bécsi világkiállításon a tanintézet mellett már ott szerepelt a mosoni Kühne Mezőgazdasági Gépgyár is. Itt díszokmánnyal jutalmazták hazánk tanügyi kiállítását, de általánosságban elmondható, hogy a Magyarországnak jutó elismerések közel felét a mezőgazdasághoz, élelmiszer- és feldolgozóiparhoz tartozó kiállítók nyerték el.

Linhart György professzor párizsi világkiállításon (1900) elnyert aranyérme (Forrás: SZE MÉK)

Az igazi áttörő sikert a korábbiakban említett *„Óvári Nagy Tanári Kar"* századfordulóra beérő munkássága hozta el. Magyaróvár tudományos téren betöltött vezető szerepét illusztrálja az 1900-ban ugyancsak Párizsban megrendezett világkiállítás, ahonnét a nagy tanári kar tagjai hét aranyéremmel

tértek haza, nem beszélve a további elismerésekről, amely egyedülálló szakoktatásunk történetében. A Magyaróvári Magyar Királyi Gazdasági Akadémia együttes kiállítása egy, a professzorok közül *Kosutány Tamás* kettő, *Cserháti Sándor* egy, *Thallmayer Viktor* egy, *Linhart György* kettő arany- és egy bronzérmet szerzett. *Hensch Árpád* és *Sporzon Pál* munkásságát egy-egy, *Krolopp Alfréd* tevékenységét két ezüstéremmel, *Cselkó Istvánét* pedig egy bronzéremmel ismerték el. Ha hozzátesszük, hogy a rendezvény *„szatellitje”* volt a második újkori olimpia, ahol *Bauer Rudolf* óvári gazdász diszkoszvetésben szintén aranyat nyert, megállapíthatjuk, hogy európai hírnevet szerezett az intézmény.

Zivataros évtizedek

Az agrár-szakoktatás átalakítása

Az agrár-felsőoktatás átalakítása az előző századfordulóra elodázhatatlanná vált. A megnövekedett ismeretanyag miatt a képzési idő emelése égetően szükséges volt, másrészt a megtöbbszöröződött hallgatói létszám befogadása Óváron már infrastrukturális akadályokba ütközött, az akadémia új tanügyi épületében csak 1913-ban kezdődött meg az oktatás. Emiatt 1906-ban – a tanulmányi idő meghosszabbításával együtt – az addigi középfokú tanintézeteket (Debrecen, Kassa, Keszthely, Kolozsmonostor) akadémiai rangra emelték. A magyaróvári akadémia vezető szerepének megőrzését, a magas színvonalú oktatás és kutatás további fejlesztését szintén prioritásként kezelte az akkori kormányzat. Darányi Ignác miniszter terve szerint a létrehozandó pozsonyi tudományegyetem mezőgazdaság-tudományi fakultásaként működött volna tovább az óvári intézmény.

Víziók: Pozsony - Magyaróvár - Győr – Az Erzsébet Tudományegyetem agrárfakultása

Az eredeti elképzelés szerint az 1912-ben Pozsonyban megalapított egyetemen négy kart kívántak létrehozni, amelyek közül három meg is kezdte működését 1914 és 1918 között. A negyedik kar, az agrárfakultás végleges felállításával egyúttal létrejött volna Magyarország első egyetemi keretek között működő agrár-felsőoktatási intézménye. Sajnos az I. világháború, illetve Pozsony cseh megszállása keresztülhúzta ezeket a terveket.

Ereky István (Forrás: SZE MÉK)

A csatlakozási folyamat végét 1918-ra tervezték, amikor az óvári akadémia fennállásának *„100-ik esztendejét ünnepli”*. Ghillányi Imre báró földművelésügyi és Jankovich Béla közoktatásügyi

miniszterek az 1914-15. évi költségvetés tárgyalásakor a képviselőháznak tett közös bejelentésük alkalmával már konkrét, eldöntött tényként közölték az elképzelést. Egy miniszteri leirattal a két intézmény tanévének rendjét is összehangolták, az akadémia korabeli évkönyvei a csatlakozási időszakot már külön fejezetként tárgyalták. 1914-ben az oktatás területén is megindult az együttműködés, amelynek egyik kulcsfigurája a jogi enciklopédiát Magyaróvárott előadó *Ereky István* pozsonyi professzor volt. Ő később a Szegedi Tudományegyetem dékánja, rektora és az MTA tagja lett.

A két intézmény összeköttetésének első lépéseit továbbiak követtek: *Tuka Bélát* a magyar közjog, *Kiss Albertet* pedig a magyar magánjog előadásával bízták meg. Tuka professzor később az első szlovák köztársaság miniszterelnöke és külügyminisztere, az újonnan létrejött pozsonyi Szlovák Egyetem rektora lett. Kiss professzor a pozsonyi Jog- és Államtudományi Kar dékánja, majd a szegedi egyetem tanára, és annak rektora is volt.

Pozsonyt a trianoni békediktátum elcsatolta hazánktól, de a Tudományegyetem Győrbe történő esetleges áthelyezése még Magyaróvárott is reményt adott a megkezdett közös munka folytatására. A Sajnos az egyetem Pécsre költözése után közel száz évet kellett várni, hogy új lehetőségek és szinergiák mentén a győri és mosonmagyaróvári egyetemi képzés története újra összefonódjon.

Harc Nyugat-magyarországért - A Rongyos Gárda

Miután a győztes hatalmak döntése értelmében az Ausztria és Magyarország között húzódó végleges határ vonala nyilvánosságra került, az óvári gazdászokra villámcsapásként hatott a hír, hogy Moson vármegyének mintegy kétharmadát a háborúból szintén vesztes félként kikerülő Ausztriához csatolják.

Katonahallgatók (Forrás: SZE MÉK)

„A békediktátum kegyetlensége Magyarország lakosságát elkeserítette, a volt szövetséges Ausztria területi követelése pedig egyenesen fölháborította. 1921. augusztus 20-án Sopronban tömegtüntetésre került sor." – írja Sarkady Sándor tanulmányában. Az óvári gazdászok augusztus 25-én már gyülekeztek és nyugatra indultak. A 110-120 óvári gazdász az I. Felkelő Hadsereg parancsnoksága alá tartozott, a történetírás szerint a kötelék legerősebb alakulata a magyaróvári gazdászok rohamzászlóalja volt.

„Kezdetét vette a másfél hónapig tartó nyugat-magyarországi fegyveres felkelés. A felkelő «hadseregben» ott küzdöttek a soproni főiskolások és diákok, a magyaróvári gazdászok és a pesti műegyetemisták. Ez a felkelés vezetett el a soproni népszavazáshoz”, amely eredményeként Sopron és környéke magyar terület maradhatott.

Két hős hallgatónk sajnos nem térhetett vissza Óvárra: *Kalocsay Imre* és *Sátori László*. A felkelő gazdászok közt találjuk még *Csukás Zoltánt* (későbbi MTA tag, a magyar állattenyésztés egyik legkiválóbb személyisége), illetve *Kolbai Károlyt* és *Révy Dezsőt* (a Magyar Agrártudományi Egyetem későbbi rektorai).

Az alapítás századik évfordulójától az oktatás felfüggesztéséig

Az első világégést követően az Alma Mater – ahogy az egész ország – súlyos gondokkal küzdött. *„Ilyen helyzetben köszöntött az akadémiára alapításának századik évfordulója, amelynek jelentőségéről a járványveszély miatt («spanyol járvány») elhalasztott tanévnyitón november 5-én csendben, a falak közt emlékeztek meg* – írja Walleshausen Gyula. *Bánvárth Sándor* igazgató a következőképp foglalta össze e szomorú időszakot. *„A háború összeomlása s az azt követő forradalmak gyászos korszaka az akadémia életére is nyomasztólag hatott. A tanítás nem folyhatott zavartalanul. Tanárra és hallgatóságra egyaránt ránehezedett a bizonytalanság nyomasztó érzése s a folytonos mélyreható politikai változások nagy hátrányára voltak a tanításnak is.”*

Bánvárth Sándor (Forrás: SZE MÉK)

A gazdasági világválsággal is terhelt időszak alatt az intézménynek lehetőségeihez mérten sikerült megőrizni presztízsét. A szűkös anyagi forrásokat kompenzálta az a szellemi és emberi háttér, amely Magyaróvárt ebben az időszakban is jellemezte, amiből lehetett meríteni és erre alapozva a jövőt építeni. Ennek eredményeként fennállásának 125. évében *Mosonmagyaróvári Mezőgazdasági Főiskola* (1942-1945) elnevezést kapott a tanintézet. A hazai szakoktatás egyik fehér hollójaként egészen a II. világháború végéig Európa-szerte elismert és elfogadott volt az itt szerzett oklevél.

A II. világháborút követő központosításnak *„köszönhetően”* a frissen létrehozott *Magyar Agrártudományi Egyetem Mosonmagyaróvári Osztályaként* (1945-1949) funkcionált az Alma Mater. A kommunista hatalomátvétel után működését a többi vidéki osztályával együtt ideiglenes felfüggesztették, amellyel a teljes magyar agrár-felsőoktatást szétverték. Évek teltek el, mire hibáikat belátták…

Az újrakezdések évtizedei

Az 1954-es újranyitás

„Az MDP téveszmére alapozott agrárpolitikája hamarosan súlyos kudarcba fulladt, illetve éhínségbe torkollott, amit az egész ország megszenvedett. A kormányzat kénytelen volt belátni azt is, hogy a gyorstalpalókon beszajkózott üres politikai szólamokkal nem pótolható a szaktudás; és hallgatott azoknak a szavára, akik javasolták: állítsák az ideiglenesen szüneteltetett vidéki egyetemi osztályokat újból a mezőgazdasági felsőoktatás szolgálatába." – írja Walleshausen Gyula. 1954-ben az újjászervezett egyetemi jellegű intézmény *Mosonmagyaróvári Mezőgazdasági Akadémia* (1954-1962) néven kezdte meg tevékenységét, amely az oktatás és kutatás feltételeinek szinte teljes újjáépítésével járt együtt.

1956. október 26.

E korszakban következett be a tanintézet történelmének legszomorúbb és leggyászosabb napja: 1956. október 26. A helyi ellenállás élére állva, az akadémia hallgatói kulcsfontosságú szerepet játszottak a forradalmi eseményekben. A volt határőr-laktanya előtti téren ez a fegyvertelen tömegre géppuskákkal leadott, gránátrobbantásokkal kísért véres sortűzbe torkollt, rengeteg vértanút és sérültet követelve az egyetemisták és a városlakók soraiból egyaránt. Az akadémia hősi halottjai *Horváth Gyula*, *Nagy Árpád*, *Pintér Gizella*, *Szalai István*, *Varga Erzsébet* és *Wesztergom Imre* voltak.

A túlélők a megtorlás időszakára számíthattak, a fenyegető terror miatt néhány oktató és több diák az emigrációt választotta. A maradókra fenyegetések, kihallgatások, meghurcoltatás, koholt vádak alapján indított fegyelmi eljárások és koncepciós per vártak. Az akasztófa árnyékában így ítélték több éves börtönbüntetésre az akadémia igazgatóját, Varga Ernőt és helyettesét, Dohy Jánost. Rehabilitásukra csak a rendszerváltozás után kerülhetett sor. Az események után Mosonmagyaróvárra a *„bűnös város"* bélyeget ragasztotta az elnyomó rezsim, az intézménnyel szemben a politikai hatalom még évtizedekig bizalmatlan volt.

Az 1956-os sortűzben elhunyt hallgatók emlékműve (Forrás: SZE MÉK)

150 éves az intézmény - az 1960-as évek fejlesztései

1962-ben az egyetemi jellegű Mezőgazdasági Akadémia nevét *Mosonmagyaróvári Agrártudományi Főiskolára* (1962-1970), majd *Agrártudományi Egyetem Mosonmagyaróvári Mezőgazdaságtudományi Karára* (1970-1989) változtatták. Az enyhülés időszakát talán az intézmény fennállásának 150. évfordulója hozta el. A főiskola infrastrukturálisan sokat fejlődött ebben a korszakban, amely leginkább a több vezetői ciklust maga mögött tudó *Varga János* nevéhez fűződik. Még a jubileum előtt bővült a „B" épület Halászi úti szárnya díszteremmel és étkezdével, korszerűsítették a vár épületét, majd diákszálló és sportcsarnok épült. A kutatás feltételei is javultak, az Észak-dunántúli Mezőgazdasági Kutató Intézetet beolvasztották az intézménybe, illetve izotóplaboratóriumot szereltek fel és a kísérleti teret is korszerűsítették.

A vasfüggönyön túli, nyugati irányú nemzetközi összeköttetések ekkor kezdtek ismét éledezni, többek között sikerült újra felvenni a kapcsolatot a bécsi agráregyetemmel is. A jubileum alkalmából az egykori óvári diák *Fekete István*, az egyik legolvasottabb magyar író az akkor megjelenő *„Barangolások"* c. könyvét ajánlotta az ünneplő Alma Maternek. Egy évtizeddel később esett át a vár épülete egy újabb rekonstrukción. A „C" épület – az 1909-ben alapított Országos Növénynemesítő Intézet egykori székhelyének – kertjében készült el a „D" és az „E" épület, majd az evezősök kaptak új csónakházat a Mosoni-Duna partján.

Fekete István szobra a Várhídon (Fotó: Jávorka Dénes)

A rendszerváltozás körüli építkezések időszaka

A rendszerváltozás környéki integrációk során az Alma Mater elnevezése többször is módosult: előbb a *Pannon Agrártudományi Egyetem Mezőgazdaságtudományi Kar* (1989-1999), majd a *Nyugat-Magyarországi Egyetem Mezőgazdaságtudományi Kar*, később a *Nyugat-magyarországi Egyetem Mezőgazdaság- és Élelmiszertudományi Kar* elnevezés alatt működött. Alma Materünk a 2016. január 1-én hatályba lépett egyetemi integrációval – a győri egyetemhez csatlakozva – a *Széchenyi István Egyetem Mezőgazdaság- és Élelmiszertudományi Kar* nevet kapta.

A nyolcvanas évek második felétől, *Kuroli Géza* vezetése alatt Óvár – az ország nehéz gazdasági helyzete ellenére – sokat fejlődött. Az erősségét jelentő gyakorlat-kutatás-oktatás hármasság eredményeinek szinten tartásához és növeléséhez számos fejlesztés volt indokolt. Ebben az időszakban került sor az Ujhelyi-istálló és tejház megvásárlására, ahol többek között modern ergonómiai laboratóriumot alakítottak ki, valamint a Várkapitány-épület teljes felújítására, ahol a Műszaki Tanszék oktatási és kutatási egységeit helyezték el. Ekkor hozták létre a műszaki oktató-kutató bázist; a Nemesítő Állomást, amely a növénynemesítés mellett foglalkozott fajtafenntartással, honosítással, vetőmag-előállítással is; a Biotechnikai Állomást – az ország első állatbiotechnológiai kutatóintézetét – , amelyet később laboratóriumokkal, oktatóhelyiséggel, munkaszobákkal, valamint istállóval és fejőházzal bővítettek.

Az 1993-ban átadott Aula (Forrás: SZE MÉK)

Számítóközpontot és házi nyomdát alakítottak ki új számítógépek és nyomdaipari eszközök vásárlásával; bővítették a könyvtárat, amelyet archív részleggel is kiegészítettek, illetve létrehozták az Intézménytörténeti Múzeumot. Sikerült a Deák téri épületet visszaszerezni és felújítani a továbbképzés és szaktanácsadás céljára. Létrehozták a Takarmányozástani Tanszék központi laboratóriumát, valamint egy algatenyésztő és egy hallgatói laboratóriumot a Növénytermesztéstani Tanszéken. Az időszak legjelentősebb beruházásai a 200 személyes Gazdász Hotel és a 175 éves jubileumi ünnepség

alkalmából átadott 600 ülőhelyes Aula megépítése voltak, amelyben helyet kapott *Tuller László* monumentális térplasztikája is.

A közelmúlt eseményeinek feldolgozása nem tartozik a történelmi áttekintés műfajába, ezek elemzése a következő generációk feladat lesz. A jelenkorhoz közelítő események közül azonban mindenképpen kiemelendő az Élelmiszertudományi Intézet fejlesztése, laboratóriumi műszerezettségének javítása; az új Lucsony utcai épület (Biotechnológiai Bemutató és Oktató Központ) átadása; a Szigetköz Kutató Központ létrehozása; a várpince-rendszer, valamint a Vár-tó és környékének rehabilitációja; a műemlék jellegű ingatlanok („B" és „C" épületek) felújítása, illetve a Vár épületének jelenleg is folyó rekonstrukciója.

Az intézmény hallgatói

Az alapítás 200. évfordulója ismét időszerűvé tette a megemlékezést az egykori tanárokra, az intézetek tudományos kutatóira, illetve az egykoron Óvárott végzett gazdászokra. Sajnos az utóbbi csoportba tartozó személyekről csak elvétve esik szó, feléjük nagy az utókor tartozása, van mit bepótolni… Kiválasztva egy-két nevet igazi kuriózumokra, kiemelkedő életutakra lelhetünk a régi gazdászok soraiban, akiket szerteszét sodort az élet, de az Alma Mater összeköti őket.

A szakma és a tudomány ötvözői

Az alábbi, teljesen szubjektív tudományágankénti felsorolás összeállításakor olyan személyekről próbáltunk nagyon röviden információt adni, akik egykori hallgatóként – de később nem az Alma Mater kötelékében dolgozva – értek el kimagasló teljesítményt a tudományban, és életútjukkal központibb helyet kellene elfoglalniuk emlékezetünkben.

Jókay-Ihász Lajos (Forrás: Dr. Jókay Károly)

Anghi Csaba Geyza a Fővárosi Állatkert nemzetközileg elismert tudós igazgatója, kiváló állattenyésztő volt, akit az őshonos kutyafajtáink egyik megmentőjeként tartanak számon. *Konkoly-Thege Sándort* a hazai állattenyésztés egyik legkiemelkedőbb és legsokoldalúbb képviselőjeként számos országos szakmai szervezetet fogott össze és vezetett. A *Baross László* által nemesített búzafajták egészen az 1950-es évekig uralták a hazai köztermesztést, hibridkukorica-termesztés tekintetében hasonlóan nagy arányokkal büszkélkedhet *Berzsenyi-Janosits László*, a magyar kukoricanemesítés egyik úttörője. *Hankóczy Jenő* a búza- és lisztminőség kérdésének nemzetközileg elismert szaktekintélye, *Jókay-Ihász Lajos* az első űrhajósok számára kifejlesztett, világűrben fogyasztható élelmiszerek megalkotója volt.

A gyakorlati élet mesterei

Kiemelt szempontként szerepelt – a tudományos tevékenységük által nagyobb ismertségnek és elismertségnek örvendett személyiségek mellett – azon egykori gazdászhallgatók felsorakoztatása is, akik választott hivatásuknak megfelelően a gyakorlati életben alkottak maradandót és rakták le egy élet munkájával névjegyüket a szakmában.

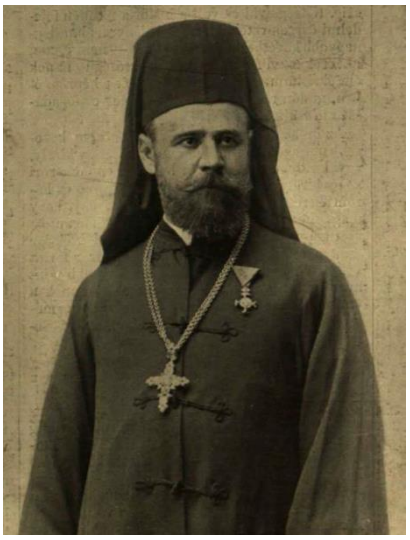

Zmejanovics Gavril (Forrás: Vasárnapi Újság)

A kisbéri ménesbirtok *Renner Gusztáv* igazgatósága alatt lett híres mintagazdasággá. A külföldön is elismert királyi tanácsos aztán az Esterházy hercegi uradalom jószágkormányzójaként dolgozott. Mezőhegyes szintén egy óvári gazdász, *Gluzek Gyula* keze alatt virágzott fel és lett Európa egyik legkorszerűbb mezőgazdasági nagyüzeme. *Rohrer Ferenc* egyike volt azon óvári gazdászoknak, akik kezében az egyik legnagyobb európai nagybirtok irányítása összpontosult. Miután a magyaróvári uradalom jószágkormányzójaként a gazdaság jövedelme megtöbbszöröződött működése alatt, Frigyes főherceg összes javainak főkormányzójává tette meg. *Hagyó-Kovács Gyula* a bencés rend vagyonkezelőjeként és Pannonhalma jószágigazgatójaként, *Zmejanovics Gavril* a szerb nemzeti egyház jószágkormányzójaként és görög keleti szerb püspökként is szolgálták közösségüket.

Politikus gazdászok

E csoport prominens képviselője *gróf Bethlen István* miniszterelnök, a XX. századi magyar történelem egyik meghatározó alakja, a nevével fémjelzett gazdasági konszolidáció kidolgozója és végrehajtója. *Gróf Teleki Pál* két ízben töltötte be a miniszterelnöki tisztséget, illetve egy időben Bethlen és ő is irányította a földművelésügyi tárcát. *Cseh Ervin* szerémi főispán a Bánffy- és a Széll-, majd a Tisza-

kormány horvát-szlavón-dalmát miniszterként szolgálta az országot. Földművelésügyi miniszterként dolgozott a Kisgazdapárt tiszteletbeli elnöke, *Rubinek Gyula* a Friedrich-, a Huszár-, a Simonyi-Semadam-, és az első Teleki-kormányban, illetve *Purgly Emil*, a gróf Károlyi Gyula nevével fémjelzett kabinetben. Teleki Pál második kormányában is találunk óvári gazdász tárcavezetőt, az 1991-ben Londonban elhunyt, matuzsálemi kort megért *Teleki Mihály gróf* személyében, aki Imrédy Béla kormányában is e posztot töltötte be. A rendszerváltozást követő első kormány földművelésügyi minisztere volt – állatorvos végzettséggel, de óvári oktatóként – *Gergátz Elemér*. A Lajta-Hanság Rt. vezérigazgatója, *Nagy Frigyes* a Horn-kormány tárcavezetője volt. Az Agrárminisztérium jelenlegi vezetője *Nagy István* szintén óvári gazdász.

Bethlen István gróf (középen) a magyar delegáció tagjaként Genfben (Forrás: Bundesarchiv)

A gazdasági élet szereplői

Érdekes módon néhány egykori óvári diák a pénzügyi élet meghatározó szereplőjévé vált, miután elhagyta a vár ódon falait. *Gróf Somssich László* politikus és földbirtokos – aki nem mellesleg az Országos Magyar Gazdasági Egyesület és a Magyar Mezőgazdák Szövetkezetének elnöke is volt – egyidőben a Magyar Nemzeti Bank alelnökeként töltött be fontos pozíciót az ország gazdasági vérkeringésében. *Rauchbauer Károly* a magánszektorban találta meg számítását, a Monarchia egyik legjelentősebb mezőgazdasági gépgyárának, a Kühnének lett kereskedelmi igazgatója, őt egy időben

csak Moson első polgáraként emlegették. *Torkos Pál* hajdani diák és tanársegéd a későbbiekben pedig a hatalmas vagyonnal rendelkező Coburg herceg számtanácsosaként irányította a főnemes pénzügyeit. *Goldschmidt László*, azaz Leslie Gonda a világ második legnagyobb repülőgép-lízingcégének tulajdonosaként azon három magyar származású személy közt szerepel, akik bekerültek a Forbes magazin világ leggazdagabb embereit számba vevő listájára.

Leslie Gonda feleségével (Forrás: mayoclinic.org)

Művészlelkek és sportemberek

Fekete István, a magyar irodalom jeles írója kitűnő gyakorlati gazda hírében is állt. *Nikolaus Lenau* a németnyelvű biedermeier költészet meghatározó alakja volt, ábrázolásaival ő „fedezte fel" hazánkat a világirodalom számára. A művészek között találjuk *Ferenczy Károlyt*, a magyar festészet egyik legkiemelkedőbb mesterét, és *Mokry-Mészáros Dezsőt*, első naiv festőművészünket.

A már említett olimpiai bajnok Bauer Rudolf mellett a technikai sportokban jeleskedett *hg. Esterházy Antal*. 1927-ben határozták el Almásy Lászlóval, hogy autóval átszelik a Núbiai-sivatagot. A mintegy 3000 kilométeres addig példa nélküli sivatagi kaland után Esterházyból autóversenyző, Almásyból pedig Afrika-kutató lett, személyéről mintázták a 9 Oscar-díjat nyert *Az angol beteg* című film főszereplőjét.

A hölgyek megjelenése az Akadémián

Az írás teljes férfidominanciájának ellensúlyozására, illetve egyfajta hiánypótlásként emlékezzünk meg a gyengébb nem Alma Materen belüli egykori képviselőiről. Amennyiben hihetünk Jókai Mór *„Igazmondójának"*, akkor az első női hallgató egy emancipált (*„ugyanúgy iszik és szivarozik mint a többi tanuló")* lengyel grófkisasszony személyében már 1870-ben megjelent Óvárott.

Hivatalosan az első hölgy az alapítás után 100 évvel, 1918-ban nyert felvételt az intézménybe *„rendkívüli hallgatóként"* – ez a dátum szinkronban van a korabeli miniszteri rendeletekkel. A jeles

tanuló *Csernovics Emília* – Csernovics Diodor jószágigazgató és helyettes államtitkár lánya – azonban diplomát még nem szerezhetett, a teljes jogú női hallgatókra az 1920-as évek végéig várni kellett.

Az ülő sor jobb oldalán Csernovics Emília (Forrás: Dr. Kalmár Sándor)

Az első három közt találjuk – *Eördögh Anna* és *Zalka Margit* után – *Barsy Sarolta* Kossuth-díjas növénynemesítőt, a magyaróvári Országos Növénynemesítő Intézet osztályvezető főadjunktusát, kinek nevéhez négy új burgonyafajta létrehozása is kötődik. Szintén a növénynemesítés területén alkotott maradandót a nagy tekintélyű Grábner intézetigazgató lánya, *Grábner Erna* is. Az első női professzor – egyúttal első tanszékvezető és intézetigazgató – *Kovácsné Gaál Katalin*, az Alma Mater egyetlen professor emeritája. *Szalka Éva,* az egyetemi kar két évszázados történetének első női dékánja 2016-ban kapta meg kinevezését az intézmény élére.

Epilógus

Az agrár-felsőoktatási intézmény – a világon egyedülálló módon – két évszázada ugyanazon ősi várkastélyban működik. Az alapítók nemcsak a főépület előtt álló szobraik által vannak jelen. Szellemiségük a mai napig nyomon érhető a történelmének nyolcadik-kilencedik nemzedékét képző intézmény mindennapi életében.

A magyaróvári vár (Forrás: SZE MÉK)